

آثار ثبت شرکت و ضمانت اجرای آن

دکتر ابراهیم شعاریان *

چکیده: به موجب قوانین و مقررات موجود ثبت کلیه شرکت های تجاری الزامی تلقی شده و بر این اساس آثاری بر این امر مترتب گردیده است رسمی تلقی شدن و استفاده از سرمایه شرکت از جمله آثار ثبت شرکت می باشد و با در نظر گرفتن این که پس از تشکیل شرکت، موسسین آن ممکن است مدت زمانی به فعالیت پرداخته و ثبت آن با فاصله زمانی بالنسبه طولانی انجام پذیرد، این سؤال مطرح می شود که عدم ثبت شرکت چه آثاری در پی خواهد داشت؟ این سؤال به ویژه از آن جهت حائز اهمیت است که بسیاری از اشخاص ممکن است با شرکتی که تشکیل گردیده لیکن ثبت نشده وارد معامله بشوند و بعداً حقوق آنان مورد مخاطره قرارگیرد. در این مختصر علاوه بر بررسی آثار ثبت شرکت ها، ضمانت اجرایی آن مورد بررسی قرار گرفته و راه حل هایی نیز برای حل مشکلات ناشی از عدم ثبت مطرح گردیده است.

واژگان کلیدی:

* وکیل پایه يك دادگستري و عضو هیات علمی دانشگاه

تبریز

تشکیل شرکت، ثبت شرکت، شخصیت حقوقی،
سرمایه، ضمانت اجرا

طرح بحث

شرکت تجاری و بازرگانی به موجب مقررات قانون تجارت دارای شخصیت حقوقی متمایز از اعضاء تشکیل دهنده آن می‌باشد هم چنانکه انسان در بدو تولد و برای شناسایی خود، شناسنامه دریافت می‌دارد مقدماتی نیز برای شناسایی شرکت تجاری لازم می‌باشد که از آن جمله ثبت شرکت می‌باشد. اگر شرکت به ثبت رسیده و برابر مقررات در روزنامه آگهی شود مردم قادر به شناسایی نوع و ماهیت فعالیت شرکت گردیده و از اداره‌کنندگان آن مطلع خواهند بود. و درخواهند یافت که اقامتگاه شرکت در کجا قرار داشته و تابعیت آن کدام است هر یک از این آگاهی‌ها خود به بسیاری از سئوالات دیگر پاسخ داده و بنابراین اشخاص می‌توانند با این شرکت روابط حقوقی و تجاری داشته باشند. البته لازم به توضیح است که ثبت شرکت به عنوان شرط ایجاد شخصیت حقوقی در کشور ما قلمداد نمی‌شود هم چنانکه شرط وجود طفل نیز، اخذ شناسنامه برای او نمی‌باشد به هر حال اگر شرکتی به ثبت برسد براحتی قابل تشخیص و تأیید خواهد بود. البته عدم ثبت شرکت نیز بدون ضمانت اجرایی نمی‌باشد و قانونگذار در احکام جداگانه‌ای ضمانت اجرایی خاصی برای عدم ثبت شرکت‌ها قائل گردیده که در بخشی جداگانه مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

به موجب ماده ۱۹۵ قانون تجارت ثبت شرکت‌ها تابع مقررات قانون ثبت شرکت‌ها است لیکن در برخی از موارد ضمانت اجرایی عدم ثبت شرکت در قانون تجارت بیان شده است که بدان پرداخته خواهد شد.

هم چنین یکی از بحث های قابل طرح اسناد و مدارکی است که برای ثبت لازم است اما از آنجائی که این بخش فاقد مباحث تحلیلی است لذا از ذکر اسناد و مدارکی که برای ثبت شرکت لازم است به مرجع ثبت شرکت ها ارائه شود خودداری می‌کنیم^۱ شرکت های خارجی نیز همانند شرکت های داخلی مشمول مقررات ثبت شرکت ها البته با محدودیت های بیشتری می‌باشند. مطالب حاضر در سه بخش آثار ثبت شرکت، ضمانت اجرای عدم ثبت شرکت و حقالثبت شرکت مورد بررسی قرار می‌گیرد و نتیجه‌گیری از مباحث مطروحه نیز پایان بخش مقاله حاضر خواهد بود.

بخش اول- آثار ثبت شرکت

۱- تحقق یا عدم تحقق شخصیت حقوقی شرکت

تعیین زمان و مبداء آغاز شخصیت حقوقی از جهات عمده‌ای حائز اهمیت است و بنابراین بایستی روشن شود که آیا این ثبت شرکت است که به آن شخصیت حقوقی می‌بخشد یا آنکه قبل از ثبت شرکت نیز می‌توان برای شرکت شخصیت حقوقی تصور نمود.

در حقوق برخی کشورها نظیر انگلیس شخصیت حقوقی شرکت های تجاری ناشی از ثبت آنان است و بطور کلی در کشورهای اروپایی

۱- جهت مطالعه تفصیلی در خصوص اسناد و مدارک لازم برای ثبت شرکت ر.ک: حمید فروجی حقوق تجارت ۱، ۲، چاپ اول ۱۳۷۲، ص ۱۵، ۱۶، ۲۵۳، ۳۷۷، ۳۹۳، ۴۰۲.

وانگلو ساکسون نقطه آغاز شخصیت حقوقی شرکت، زمان ثبت آن است.^۱ ماده ۵۸۳ قانون تجارت بدون آنکه مبداء شخصیت حقوقی شرکت را دقیقاً و صریحاً معلوم سازد بیان داشته که کلیه شرکت های تجاری مذکور در این قانون شخصیت حقوقی دارند در حالی که در مورد مؤسسات غیر تجاری برابر ماده ۵۸۴ همان قانون زمان آغاز شخصیت حقوقی بیان شده که از تاریخ ثبت در دفتر مخصوص وزارت دادگستری است و برابر ماده ۵۸۷ قانون تجارت مؤسسات و تشکیلات دولتی و شهری نیز به محض ایجاد و بدون احتیاج به ثبت دارای شخصیت حقوقی می شوند. ماده اخیرالذکر این شبهه را القا می نماید که بر خلاف مؤسسات دولتی، شرکت های بخش حقوق خصوصی پس از ایجاد و بدون آنکه ثبت شوند شخصیت حقوقی پیدا نمی کنند و بنابراین آغاز شخصیت حقوقی این گونه مؤسسات از زمان ثبت آن می باشد در حالی که مفهوم مخالف ماده ۵۸۴ قانون تجارت مؤید این است که شخصیت حقوقی مؤسسات غیر تجاری از زمان ثبت آن است و مؤسسات و شرکت های تجاری بدلالت مفهوم مخالف حکم یاد شده قبل از ثبت شخصیت حقوقی پیدا می کنند.

در میان نویسندگان حقوقی تنها عده ای به تحلیل موضوع پرداخته و برخی دیگر آغاز شخصیت حقوقی شرکت را مورد بحث و تحلیل حقوقی قرار نداده اند.^۲

۲- دکتر ربیعا اسکینی، حقوق تجارت، ج ۱، چاپ اول، ۱۳۷۵، ص ۳۸ و ۳۹.

۱- محمد علی عبادی، حقوق تجارت، چاپ پنجم، ۱۳۶۸، ص ۲۰۵ به بعد؛ دکتر منصور راستین، حقوق بازرگانی، چاپ سوم، ۱۳۵۳، ص ۶۹ و ۷۵؛ دکتر

برخی معتقدند^۱ ثبت شرکت ها نه تنها برای معرفی و شناسایی است بلکه از نظر قانون و حاکمیت اجتماع به منظور کسب وجود قانونی است به طوری که پیش از ثبت اعتبار وجود مشخص قانونی را ندارد.

در مقابل برخی معتقدند^۲ شخصیت حقوقی شرکت ارتباطی به ثبت شرکت ندارد و شرکت های تجاری همانند مؤسسات و تشکیلات دولتی برای آن که شخصیت حقوقی پیدا کنند نیاز به ثبت ندارند و تاریخ دارا شدن شخصیت حقوقی شرکت را همان تاریخ ایجاد و به عبارت قانونگذار «تشکیل» شرکت می دانند.

البته تاریخ تشکیل شرکت در اقسام مختلف شرکت های تجاری یکسان نیست و تابع قواعد مربوط به خود می باشد. به عنوان مثال شرکت های با مسئولیت محدود و تضامنی و نسبی وقتی تشکیل می شوند که تمام سرمایه نقدی آنها تادیه و سهم الشرکه غیر نقدی نیز تقویم و تسلیم شده باشد (مواد ۹۶ و ۱۱۸ و ۱۸۵ قانون تجارت) و برابر ماده ۱۷ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ زمان تشکیل شرکت سهامی عام پس از تشکیل مجمع عمومی مؤسس و احراز پذیره نویسی کلیه سهام شرکت و پرداخت مبالغ لازم و تصویب اساسنامه شرکت و هم چنین انتخاب اولین مدیران و بازرسان و

محمود عرفانی، حقوق تجارت، ج ۲، ص ۲۶ به بعد.

۲- حسنقلی کاتبی، حقوق تجارت، چاپ پنجم، ۱۳۷۰، ص ۱۵۹.

۳- دکتر ربیعا اسکینی، حقوق تجارت، جلد اول، چاپ

اول، ۱۳۷۵، ص ۳۹ و ۴۰.

قبول سمت توسط آنان می‌باشد. همین طور زمان تشکیل شرکت سهامی خاص برابر ماده ۲۰ لایحه اخیرالذکر تعیین می‌گردد. و سایر شرکت‌ها نیز مقررات ویژه خود را در این زمینه دارا می‌باشند. برخی دیگر^۱ با این استدلال که بطور طبیعی نمی‌توان به محض تشکیل، شرکت را ثبت نمود و بنا به رویه جاری که ثبت شرکت مدتی به طول می‌انجامد معتقدند که عملیات شرکت و محاسبات آن از همان تاریخ تأسیس شروع می‌شود. و در خصوص شرکت‌های تضامنی افزوده‌اند که مبداء تشکیل شرکت روزی است که شرکاء با یکدیگر توافق می‌کنند که شرکت را تأسیس کنند و از همین تاریخ است که شرکت شخصیت حقوقی جداگانه از شرکاء پیدا می‌کند زیرا برابر ماده ۵۸۴ قانون تجارت تشکیلات و مؤسساتی که برای مقاصد غیر تجاری تأسیس می‌شوند از تاریخ ثبت شخصیت حقوقی پیدا خواهند کرد و در مورد شرکت‌های تجاری ماده ۵۸۳ قانون تجارت شخصیت حقوقی را موکول به ثبت ننموده است. بنابراین مبداء شرکت از این نظر اهمیت دارد که از این تاریخ وارد فعالیت شده و زندگانی خود را شروع می‌کند^۲ و عده‌ای نیز^۳ بطور ضمنی شخصیت حقوقی شرکت را قبل از ثبت مورد تأیید قرار داده‌اند. بعضی معتقدند که در مقررات راجع به تاریخ شروع شخصیت حقوقی در شرکتهای مختلف تشتت و

۱- دکتر حسن ستوده تهرانی، حقوق تجارت، جلد دوم، چاپ اول، ۱۳۷۵، ص ۳۵۱ تا ۳۵۵.

۱- دکتر حسن ستوده تهرانی، حقوق تجارت، جلد اول، چاپ اول، ۱۳۷۴، ص ۱۷۷.

۲- محمد علی عبادی، حقوق تجارت، چاپ پنجم، ۱۳۶۸، ص ۲۰۶.

پراکندگی وجود داشته و پیشنهاد نموده اند که قانونگذار تاریخ دقیقی معین کند، که بهترین تاریخ، تاریخ ثبت شرکت است و برای افرادی که شرکت را تشکیل داده لیکن هنوز به ثبت نرسانده اند مسئولیت تضامنی برقرار نمایند.^۱

اگرچه در مجموع تاریخ ثبت شرکت مناسبترین معیار برای تعیین آغاز شخصیت حقوقی است لیکن بر خلاف نظر اخیر، در تاریخ آغاز شخصیت حقوقی شرکت در شرکت های مختلف تشتت وجود ندارد زیرا برای همه شرکت ها معیار واحدی برای آغاز شخصیت حقوقی استنباط می شود و آن نیز زمان تشکیل شرکت است و اینکه زمان تشکیل شرکت در شرکت های مختلف تجاری متفاوت است باعث سردرگمی و تشتت نیست. زیرا صرف نظر از آنکه هر یک از شرکت های تجاری چگونه و در چه زمانی تشکیل می شوند به عنوان یک قاعده کلی می توان استنباط کرد که آغاز شخصیت حقوقی در کلیه شرکت های تجاری زمان تشکیل آن محسوب است. البته به موجب قوانین خاصی احکام استثنایی دیگری نیز وجود دارد به عنوان نمونه ماده ۵ قانون تشکیل شرکت های سهامی زراعی مصوب ۵۱/۱۲/۲۷ مقرر داشته که این شرکت ها پس از ثبت در دفتر مخصوصی که وزارت مذکور (وزارت تعاون و امور روستاها) ترتیب می دهد دارای شخصیت حقوقی خواهند بود و کلیه تغییرات و اقدامات مربوط به ثبت شرکت های مذکور در این دفتر انجام می شود.

۳- دکتر ربیعا اسکینی، منبع پیشین، ص ۴۲ .

نتیجه حاصله از بحث حاضر این است که ثبت یا عدم ثبت شرکت ها علی‌القاعده تأثیری در پیدایش و آغاز شخصیت حقوقی شرکت ندارد.

۲- رسمی تلقی شدن شرکت و استفاده از مزایای خاص
ثبت شرکت ها آثار حقوقی دیگری نیز دارد اگر شرکتی در مرجع ثبت شرکت ها به ثبت برسد رسمی تلقی می‌گردد و افراد بدیده تردید به آن نمی‌نگرند و فرض می‌شود که چنین شرکتی صوری نبوده و فی‌الواقع تشکیل شده است. هر چند ثبت شرکت نیز فی‌نفسه به معنای صحیح تلقی نمودن آن نیست و ممکن است بعداً احراز شود که تشکیل و ثبت چنین شرکتی درست نبوده و بنابراین حکم بطلان شرکت داده شود مانند آنکه معلوم شود هنگام تشکیل شرکت احداث شرکاء که اصالتاً اقدام کرده است اهلیت لازم را نداشته است اما به عنوان قاعده کلی می‌توان پذیرفت که اگر شرکتی به ثبت رسیده فرض این است که مقدمات و تشریفات تشکیل آن مطابق قانون رعایت شده است و بنابراین ثبت شرکت و آگهی تأسیس شرکت که در روزنامه رسمی و کثیرالانتشار دیگر منتشر می‌شود موجب آگاهی عموم از وضعیت ثبت شرکت، نوع شرکت، اقامتگاه و تابعیت و مدت آن و شناسایی دارندگان حق امضاء شرکت گردیده و اشخاص می‌توانند با آگاهی از وضعیت کلی شرکت مبادرت به ایجاد رابطه حقوقی نظیر معامله با آن شرکت نمایند مضافاً ثبت شرکت آثار دیگری نیز دارد از جمله آنکه افتتاح حساب بنام شرکت پس از ثبت ممکن خواهد بود و بدیهی است برای افتتاح حساب بانکی لازم است آگهی تأسیس شرکت که دارندگان حق امضاء در آن مشخص شده‌اند به بانک مربوطه ارائه

شود همچنین استفاده از تسهیلات بانکی و وام و اخذ هر گونه اعتبار توسط شرکت هایی امکان پذیر است که قبلاً به ثبت رسیده باشند.

همچنین به موجب پاره ای از قوانین خاص ثبت شرکت برای استفاده از مزایای قانونی ضرورت دارد به عنوان نمونه به موجب ماده ۶ قانون تشویق صادرات و تولید مصوب ۱۳۳۲/۱۲/۴ استفاده از مزایای آن قانون منوط به ثبت شرکت می باشد و به موجب ماده ۸ آیین نامه اجرایی نحوه فروش خانه های ارزان قیمت موضوع بند «د» تبصره ۱۳ قانون بودجه ۱۳۶۷ کل کشور شرکت های تعاونی مسکن در صورتی از امتیازات آیین نامه مزبور بهره مند خواهند بود که قبلاً به ثبت رسیده باشند.

در بسیاری دیگر از طرح ها و پروژه های عمرانی که توسط دولت به مزایده یا مناقصه گذاشته می شود لازم است طرف مشارکت، شخصیت حقوقی ثبت شده باشد.

بنابراین ملاحظه می شود هر چند که شخصیت حقوقی شرکت قبل از ثبت به عنوان قاعده کلی در حقوق تجارت ما پذیرفته شده لیکن اشخاص تمایل چندانی به ایجاد ارتباط حقوقی با شرکت ثبت نشده از خود نشان نمی دهند.

۳- استفاده از سرمایه شرکت

ماده ۲۲ لایحه اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ مقرر داشته که استفاده از وجوه تأدیه شده بنام شرکتهای سهامی در شرف تأسیس ممکن نیست مگر پس از به ثبت رسیدن شرکت و یا در مورد مذکور در ماده ۱۹. بنابراین شرکت سهامی پس از ثبت می تواند از وجوه تأدیه شده در بانک استفاده و بهره برداری نماید.

۴- عدم امکان استرداد وجوه تأدیه شده توسط مؤسسين و پذيرهنويسان

به موجب ماده ۱۹ لايحه ياد شده در صورتي كه شركت تا ۶ ماه از تاريخ تسليم اظهارنامه مذکور در ماده ۶ اين قانون به ثبت نرسيده باشد به درخواست هر يك از مؤسسين يا پذيرهنويسان مرجع ثبت شركت ها كه اظهارنامه به آن تسليم شده است گواهينامه اي حاكي از عدم ثبت شركت صادر و به بانكي كه تعهد سهام و تأديه وجوه در آن بعمل آمده است ارسال مي‌دارد تا مؤسسين و پذيرهنويسان به بانك مراجعه و تعهدنامه و وجوه پرداختي خود را مسترد دارند. بنا بر اين يكي از آثار مهم ثبت در شركت هاي سهامی عام (در مهلت ياد شده) اين است كه امکان استرداد وجوه تأديه شده توسط مؤسسين و پذيرهنويسان را از آنان سلب مي‌نمايد.

برخي ماده ۱۹ لايحه ياد شده را در شركت هاي سهامی خاص نيز قابل اعمال مي‌دانند با اين تفاوت كه چون اظهارنامه موضوع ماده ۶ لايحه مذکور در شركت سهامی خاص مصداق ندارد، رعايت ۶ ماه مقرر در ماده ۱۹ را بايد از تاريخي احتساب كرد كه شركت تشكيل مي‌شود.^۱

۱- دكتور ربيعا اسكيني، حقوق تجارت، جلد دوم، چاپ اول، ۱۳۷۷، ص ۵۲ و ۵۳.

۵- اخذ اطلاعات لازم در خصوص شرکت از طرف اشخاص ذینفع

برابر ماده ۲۶ نظام نامه اجراء قانون ثبت شرکت ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۲ مراجعه به دفاتر ثبت شرکت ها اعم از ایرانی و خارجی برای عموم مردم آزاد و هر ذینفعی می‌تواند از مندرجات آن سواد مصدق تحصیل کند. بدیهی است اخذ چنین مدارکی و دریافت چنین اطلاعاتی پس از ثبت شرکت برای اشخاص ذینفع مقدور می‌باشد در حالی که اگر افرادی درصدد معامله با شرکتی باشند که تشکیل شده لیکن به ثبت نرسیده قادر به دریافت چنین اطلاعات و مدارکی نخواهند بود. بدیهی است متقاضیان باید شماره ثبت شرکت را به مرجع ثبت شرکت ها ارائه دهند تا موفق به اخذ سواد مصدق مدارک شوند و بدانند که میزان مسئولیت شرکاء و نوع شرکت و اقامتگاه آن کدام است. شاید ایراد شود که این کار با مراجعه به خود شرکت نیز عملی و امکان‌پذیر است اما در عرف تجارتي اشخاص ثالث که در صدد انجام معامله با شرکت هستند تمایل چندانی به مراجعه حضوری به خود شرکت جهت اخذ اطلاعات از خود نشان نمی‌دهند و سعی می‌کنند از کانال دیگری این اطلاعات را بدست آورند. بر اساس رویه جاری اداره ثبت شرکت ها فقط به اشخاص ذینفع اطلاعات و کپی مصدق مدارک شرکت را تسلیم می‌نماید و سایر اشخاص قادر به چنین اقدامی نیستند برخی معتقدند^۱ که با فشاری اداره ثبت شرکت ها مبني بر لزوم ارائه دلیل ذینفع بودن از متقاضیان اخذ کپی و اطلاعات بی‌مورد و بر خلاف منظور قانونگذار و منطق است و باید کلیه اشخاص

۱- دکتر حسن ستوده تهرانی، منبع پیشین، ص ۳۵۴.

حق اخذ اطلاعات و کپی داشته باشند بنظر می‌رسد که نظراً اخیر موجه است زیرا اطلاعات و مدارک موجود در اداره ثبت شرکت‌ها که از طرف شرکت متقاضی ثبت ارائه می‌شود جنبه سری و محرمانه ندارد و حتی مهم‌ترین نکات مدارک یاد شده مانند نوع شرکت، اسامی مؤسسين اقامتگاه، تابعیت، مدت و دارندگان حق امضاء شرکت جهت اطلاع عموم آگهی می‌شود هم چنانکه پس از نشر قوانین که جهت آگاهی عموم است امکان دسترسی به آن برای همه افراد مقدور است و منطبق ایجاب می‌کند که کلیه اشخاص اعم از ذینفع یا غیر ذینفع بتوانند اطلاعاتی را که قبلاً نیز از طریق روزنامه رسمی و کثیرالانتشار آگهی شده، کسب نمایند.

۶- جواز فعالیت شرکت

اگر چه به موجب قواعد کلی، شروع فعالیت شرکت و انجام هر گونه اقدام در راستای موضوع شرکت (با توجه به اساسنامه) پس از تشکیل و قبل از ثبت امکان‌پذیر است و شخصیت حقوقی شرکت قبل از ثبت تحقق می‌یابد لیکن در پاره‌ای موارد قانونگذار بنابه مصالح خاصی شروع فعالیت شرکت را منوط به ثبت آن دانسته است. بدیهی است در چنین مواردی چنانچه شرکت قبل از ثبت معاملات و فعالیت‌هایی انجام داده باشد غیر قابل ترتیب اثر خواهد بود.

ماده ۲۷ نظامنامه اجراء قانون ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۲ فعالیت شرکت‌های بیمه عمر را (اعم از ایرانی و خارجی) قبل از ثبت ممنوع اعلام کرده است.

هم چنین به موجب ماده ۳۵ آیین‌نامه اجرایی قانون احداث پروژه‌های عمرانی بخش

راه و ترابری از طریق مشارکت بانك ها و سایر منابع پولی و مالی کشور مصوب ۱۳۶۷/۲/۷ شروع فعالیت شرکت های ایجاد شده به موجب آن قانون را منوط به ارائه گواهی ثبت شرکت دانسته است.

لازم به توضیح است که امکان شروع فعالیت شرکت ارتباطی به ایجاد شخصیت حقوقی ندارد زیرا مطابق قاعده کلی در این گونه شرکت ها نیز شخصیت حقوقی به محض تشکیل شرکت تحقق می‌یابد لیکن فعالیت شرکت منوط به ثبت آن است. هم چنین به موجب قانون اصلاح قانون نظام صنفی مصوب ۶۸/۲/۳۱ و ماده واحده مصوب ۷۴/۴/۲۶ موضوع قانون مزبور فعالیت شرکت هایی که مشمول قانون نظام صنفی هستند منوط به اخذ پروانه کسب از اتحادیه مربوطه است و شرکت های یاد شده صرفاً پس از ثبت می‌توانند به اتحادیه مربوطه مراجعه و پروانه کسب دریافت دارند لذا این گونه شرکت ها نیز قبل از ثبت امکان فعالیت نخواهند داشت.

نتیجه

از مجموع آثار یاد شده استنباط می‌شود که در مواردی آثار ثبت شرکت در شرکت های مختلف متفاوت می‌باشد مانند آنکه در برخی موارد ثبت شرکت موجب شخصیت حقوقی است در حالی که در اکثر موارد این گونه نیست یا شروع فعالیت در برخی از شرکت ها مستلزم ثبت آن است درحالی که در بسیاری از شرکت ها بطور معمول چنین محدودیتی وجود ندارد بنظر می‌رسد برای يك كاسه نمودن احكام مربوطه و ایجاد رویه واحد ایجاد شخصیت حقوقی و هم چنین شروع فعالیت شرکت منوط به ثبت آن باشد زیرا ثبت شرکت باعث اعتماد به

وجود واقعي و حقيقي شرکت بوده و از طرفي امکان فعاليت را قبل از ثبت سلب مي‌نمايد و اين سبب مي‌شود که شرکت در شرف تأسيس براي امکان فعاليت هر چه سريعتر نسبت به ثبت آن اقدام نمايد.

بخش دوم- ضمانت اجراي عدم ثبت شرکت

در مقررات قانون تجارت و ساير قوانين از جمله قانون راجع به ثبت شرکت ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۱ ضمانت اجراي متعددي براي عدم ثبت شرکت در نظر گرفته شده است که ذيلاً به آن مي‌پردازيم.

۱- تضامني تلقي شدن شرکت

بر اساس ماده ۲۲۰ قانون تجارت کليه شرکت هاي تجارتي بايستي به صورت يکي از شرکت هاي موضوع قانون تجارت در آيند و مطابق مقررات مربوط به آن شرکت عمل نمايند والا شرکت تضامني محسوب خواهد شد و سپس ماده مزبور ضمانت اجراي عدم درج نمره ثبت شرکت را جزاي نقدي از دويست تا دو هزار ريال تعيين نموده است.

در ماده مرقوم اشاره به ضمانت اجراي عدم ثبت شرکت نشده است اما عده اي^۱ معتقدند که عدم ثبت شرکت ممکن است شرکاء را مشمول ماده ۲۲۰ قانون تجارت کند زيرا در شرکت هاي ثبت نشده مسئوليت شرکاء نسبت به تعهدات شرکت مسئوليت تضامني است و اضافه نموده اند که شرکت هاي عملي که بين اشخاص

۱- دکتر حسن ستوده تهراني، حقوق تجارت، جلد دوم، چاپ اول، ۱۳۷۵، ص ۳۵۰ و ۳۵۱؛ دکتر حسينقلي کاتبی، حقوق تجارت، چاپ پنجم، ۱۳۷۰، ص ۱۶۲.

تشکیل می‌شوند چون تشکیل آن به ثبت نرسیده به موجب ماده ۲۲۰ قانون تجارت شرکت تضامنی محسوب می‌شوند.

برخی نیز ماده ۲۲۰ را در صورتی قابل اعمال دانسته‌اند که شرکت مطابق قانون تجارت تشکیل نشده باشد و عدم ثبت لزوماً به اجرای آن منتهی نمی‌شود^۱ بنابراین وجه افتراق دو نظریه یاد شده در این است که به موجب نظر اول ماده ۲۲۰ قانون تجارت در صورت عدم ثبت شرکت اعمال می‌شود در حالی که به موجب نظر اخیر اعمال حکم یاد شده ناظر به عدم تشکیل شرکت طبق قانون تجارت می‌باشد.

بنظر می‌رسد که تضامنی محسوب شدن شرکت به نحوی که در ماده ۲۲۰ قانون تجارت آمده است ضمانت اجرای عدم ثبت شرکت نمی‌باشد زیرا اولاً اگر شرکتی در شرف تأسیس خود را به صورت یکی از شرکت‌های مذکور در این قانون (یعنی اقسام شرکت‌های تجاری) در نیاورده و مطابق مقررات مربوط به آن شرکت عمل ننماید شرکت تضامنی محسوب خواهد شد فلذا قید «مقررات مربوط به آن شرکت» نشان می‌دهد که منظور قانونگذار رعایت قواعد و احکام اختصاصی هر یک از شرکت‌ها بوده و با امعان نظر در مقررات اختصاصی هر یک از شرکت‌های تجاری، ملاحظه می‌کنیم که ثبت شرکت‌ها در مقررات خاص هر یک از شرکت‌ها مورد اشاره قرار نگرفته تا تخلف از ثبت، موجب تضامنی محسوب شدن شرکت گردد هر چند در مواد ۱۹۵ به

۱- دکتر ربیعا اسکینی، حقوق تجارت، جلد اول، چاپ اول، ۱۳۷۵، ص ۳۹ و ۴۰.

بعد قانون تجارت قواعد کلی ناظر بر ثبت کلیه شرکت ها بیان شده است.

ثانیاً بخش دوم ماده ۲۲۰ قانون تجارت نیز به ضرورت ثبت شرکت اشاره ای ننموده است هر چند ماده ۱۹۵ قانون مذکور مقرر داشته که ثبت کلیه شرکت های مذکور در این قانون الزامی است لیکن آنچه در ماده ۲۲۰ قانون یاد شده منظور قانونگذار بوده این است که اگر شرکتی به موجب قانون مکلف به ثبت باشد مکلف است در اسناد و اعلانات و صورتحساب های خود نمره ثبت (شماره ثبت) را قید نماید و ضمانت اجرای عدم ذکر شماره ثبتی شرکت جزای نقدی از دویست تا دو هزار ریال خواهد بود. بنابراین پر واضح است که اصولاً در ماده ۲۲۰ قانون تجارت برای عدم ثبت شرکت حکمی بیان نشده است بلکه صرفاً عدم ذکر شماره ثبتی شرکتی که به ثبت رسیده در صورتحساب ها و اسناد موجب محکومیت شرکت مذکور به پرداخت جزای نقدی است.

ثالثاً اگر نظر آن دسته از حقوقدانانی پذیرفته شود که معتقدند عدم ثبت شرکت به موجب ماده ۲۲۰ قانون تجارت سبب تضامنی محسوب شدن شرکت خواهد شد بایستی قائل بر آن بود که عدم ثبت شرکت تضامنی، فاقد ضمانت اجرائی است زیرا اساساً و از ابتدای تشکیل، چنین شرکتی تضامنی محسوب است و اگر به ثبت نرسد همان کیفیت تضامنی باقی است در حالی که اگر منظور قانونگذار تعیین حکمی برای عدم ثبت شرکت ها بود به نحوی انشاء می شد که در برگیرنده کلیه شرکت های تجارتي باشد. بنابراین نمیتوان عدم ثبت شرکت را سبب تضامنی محسوب شدن آن پنداشت.

۲- انحلال شرکت به تقاضای مدعی العموم

ماده ۱۹۵ قانون تجارت مقرر داشته «ثبت کلیه شرکت های مذکور در این قانون الزامی و تابع جمیع مقررات قانون ثبت شرکت ها است».

در حکم یاد شده اشاره ای به ضمانت اجرای عدم ثبت شرکت بعمل نیامده لیکن عده ای تخلف از ثبت شرکت را موجب بطلان شرکت دانسته اند^۱ لیکن در مقابل برخی عقیده دارند که ماده مزبور به ضمانت اجرای عدم ثبت شرکت اشاره ای ننموده است و چون در هیچ یک از مقررات قانون تجارت نتیجه عدم ثبت، بطلان شرکت اعلام نشده لذا عدم ثبت شرکت موجب بطلان شرکت نمی باشد^۲ نظر اخیر علی الخصوص با توجه به ماده ۲ قانون ثبت شرکت ها موجه می باشد زیرا به موجب آن یکی از ضمانت اجرای عدم ثبت شرکت، انحلال آن به حکم دادگاه و در صورت درخواست دادستان اعلام شده است بدیهی است اگر شرکت به لحاظ عدم ثبت باطل تلقی می شد انحلال آن معنی و مفهوم پیدا نمی کرد مضافاً بر آنکه انحلال شرکت به موجب حکم دادگاه و از تاریخ صدور حکم مترتب آثار است در حالی که بطلان شرکت از ابتدای تشکیل آن موثر می باشد.

اما آنچه در این خصوص قابل تأمل است این که آیا ضمانت اجرای مذکور ماده ۲ قانون ثبت شرکت ها مصوب ۱۳۱۰ ناظر به کلیه شرکتهای ثبت نشده است یا آنکه فقط شرکت

۱- اعظمی زنگنه، عبدالحمید، حقوق بازرگانی، ص ۲۰۵ به نقل از دکتر ربیعا اسکینی، منبع پیشین، ص ۹۸؛ دکتر حسینقلی کاتبی، منبع یاد شده، ص

هایی را در بر می‌گیرد که در تاریخ اجرای آن قانون موجود بوده‌اند؟

ماده ۲ قانون ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰ مقرر داشته که: «کلیه شرکت‌های ایرانی مذکور در قانون تجارت (سهامی، ضمانتی، مختلط و تعاونی) که در تاریخ اجرای این قانون موجود و مطابق مقررات قانون تجارت راجع به ثبت و تطبیق تشکیلات خود با قانون مزبور عمل نکرده‌اند باید تا آخر شهریور ماه ۱۳۱۰ تشکیلات خود را با مقررات قانون تجارت تطبیق نموده و مطابق قانون مزبور تقاضای ثبت کنند و الا به تقاضای مدعی‌العموم بدایت محلی که ثبت باید در آن جا بعمل آید محکمه مدیران آنها را به یکصد الی هزار تومان جزای نقدي محکوم خواهد کرد و در صورت تقاضای مدعی‌العموم حکم انحلال شرکت متخلف نیز صادر خواهد شد در صورتی که مدت فوق برای تطبیق تشکیلات با قانون تجارت و تقاضای ثبت کافی نباشد رئیس محکمه ابتدایی محل به تقاضای شرکت تا سه ماه مهلت خواهد داد. از ظاهر ماده چنین استنباط می‌شود که موضوع آن فقط شامل شرکت‌هایی است که در تاریخ اجرای قانون موجود بوده و ثبت نشده‌اند.

لیکن ماده ۱۹۵ قانون تجارت مقرر داشته که ثبت کلیه شرکت‌های مذکور در این قانون الزامی و تابع جمیع مقررات قانون ثبت شرکت‌ها است و بنابراین احکام قانون ثبت شرکت‌ها را به شرکت‌های جدید توسعه داده و از آنجایی که قانون ثبت شرکت‌ها هم همان قانون مصوب ۱۳۱۰ می‌باشد لذا در خصوص کلیه شرکت‌های تجارتي که به ثبت نرسیده‌اند انحلال شرکت به تقاضای مدعی‌العموم

امکان‌پذیر بود، با این تفاوت که محکمه صالحه وفق مقررات فعلی دادگاه های عمومی خواهند بود.

نکته دیگر آنکه ضمانت اجرای انحلال شرکت در ماده ۲ قانون ثبت شرکت ها درخصوص شرکت های موجود در آن تاریخ (شرکت های تأسیس شده تا ۱۳۱۰/۳/۱۵) موکول به این است که شرکت تا مهلت تعیین شده یعنی آخر شهریور ۱۳۱۰ به ثبت نرسیده باشد بنابراین سئوال مطروحه این است که در خصوص شرکت هایی که بعد از تصویب قانون ثبت شرکت ها و در آتیه تشکیل گردیده و مشمول ضمانت اجراهای مقرر در ماده ۲ قانون مزبور شده اند مهلت ثبت شرکت کدام است؟

در ماده ۱۹۵ قانون تجارت ضمن الزام شرکت ها به ثبت اشاره ای به مهلت ثبت نشده لیکن در ماده ۱۹۷ همان قانون مقرر شده که «در ظرف ماه اول تشکیل هر شرکت خلاصه شرکت نامه و منضمات آن طبق نظامنامه وزارت عدلیه اعلان خواهد شد.» مهلت یاد شده هر چند ناظر به اعلان و آگهی شرکتنامه می باشد که معمولاً پس از انجام تشریفات ثبت شرکت در مرجع ثبت شرکت ها صورت می پذیرد مع الوصف رویه عملی بر این است که تا یک ماه پس از تشکیل شرکت بایستی ثبت

شود بنظر می رسد این مهلت تناسبی با اقدامات اداره ثبت شرکت ها ندارد زیرا معمولاً تشریفات ثبت شرکت ها زمان طولانی را به خود اختصاص داده مضافاً بر آنکه اعلان شرکت نامه و آگهی تأسیس شرکت بخاطر تراکم آگهی ها خود زمان زیادی می طلبد. به هر حال تقاضای انحلال شرکت توسط مدعی العموم زمانی

امکان‌پذیر است که حداقل يك ماه از تشکیل شرکت سپری شده باشد.

۳- پرداخت جزای نقدي

يکي ديگر از اقسام ضمانت اجرائي عدم ثبت شرکت پرداخت جزای نقدي از يكصد الي هزار تومان توسط مديران آنهاست.

بديهي است شرکت هايي که بعد از قانون ثبت شرکت ها تشکیل شده و مطابق ماده ۱۹۷ قانون تجارت تا يكماه ثبت نشده باشند، مشمول جزای نقدي ياد شده خواهند بود. اما نکته قابل توجه اين است که برخلاف ضمانت اجرائي سابق (انحلال شرکت)

که عليه شرکت به عنوان شخص حقوقی اعمال می‌شود جزای نقدي به صراحت ماده ۲ قانون ثبت شرکت ها توسط مديران به عنوان اشخاص حقیقی پرداخت خواهد شد و ساير اعضا و شرکاي شرکت مسئوليتی در اين خصوص نخواهند داشت.

شاید علت اين امر آن است که ثبت شرکت اصولاً از وظايف مديران می‌باشد و چنانچه مديران از ثبت شرکت در مهلت مقرر خودداری نمایند بایستی مسئولیت قانونی آن را نیز بپذیرند که همان پرداخت جزای نقدي است. بنابراین با اين استدلال مديران شرکت پس از پرداخت جزای نقدي نمی‌توانند نسبت به سهم شرکاء به آنان رجوع نمایند هر چند رقم جزای نقدي با توجه به گذشت زمان و تورم بسیار جزیی بوده و عملاً نمی‌تواند به عنوان ضمانت اجرائي مؤثري قلمداد شود.

مسأله ديگر اين است که میزان مسئولیت مديران در قبال جزای نقدي چگونه محاسبه می‌شود. ماده ۲ قانون ثبت شرکت ها در اين خصوص ساکت است که با توجه به قاعده کلی

بایستی بر آن بود که مدیران بالسویه مسئول پرداخت جزای نقدي یاد شده خواهند بود در خصوص عدم ثبت نمایندگی یا شعبه شرکت های خارجی ماده ۵ قانون ثبت شرکت ها مصوب ۱۳۱۰ جزای نقدي از ۵۰ تومان تا هزارتومان مقرر داشته و هم چنین برای هر روز تأخیر در ثبت شرکت پس از صدور حکم جریمه ای (بین ۵۰ الی ۵۰ تومان) را در نظر گرفته است.

این جریمه تأخیر که بسیار منطقی و بجاست و از استمرار تخلف عدم ثبت نمایندگی یا شعبه شرکت جلوگیری می کند در خصوص شرکت های تجاری داخلی به عنوان يك ضمانت اجرایی مکمل در نظر گرفته نشده است.

۴- تقاضای بطلان عملیات شرکت

اشخاص ذینفع می توانند در صورت عدم ثبت شرکت در مهلت مقرر و عدم رعایت مواد ۱۹۶ و ۱۹۷ قانون تجارت بر اساس ماده ۱۹۸ همان قانون از دادگاه تقاضای بطلان عملیات شرکت را بخواهند که در این صورت دادگاه دستور بطلان عملیات شرکت را صادر خواهد کرد البته منظور از دستور همان حکم به معنای اخص کلمه می باشد.

نکته مهم این است که تقاضای یاد شده صرفاً پس از گذشتن مهلت یکماه امکان پذیر است زیرا در مهلت یاد شده تخلفی واقع نشده است. سئوالی که مطرح می شود این است که پس از گذشت یکماه و احراز تخلف به لحاظ عدم ثبت شرکت، آیا بطلان تمامی عملیات شرکت از ابتدای تأسیس را می توان تقاضا کرد یا عملیاتی که پس از مهلت یاد شده انجام پذیرفته است؟

این مورد کمتر مورد بحث نویسندگان قرار گرفته ولیکن عده‌ای معتقدند^۱ عملیات پس از يك ماهه اول تشکیل شرکت قابل ابطال خواهد بود.^۲

بنظر می‌رسد صحیح دانستن عملیات شرکت در دوره يك ماهه اول و باطل نمودن عملیات پس از آن دوره منطقی نیست زیرا اولاً عدم ثبت شرکت در مهلت مقرر و پس از يك ماه تخلف مدیران شرکت را در ارتباط با عدم ثبت شرکت مدلل می‌سازد ثانیاً در ماده ۱۹۸ قانون تجارت اشاره به بطلان عملیات شرکت بدون اشاره به محدوده زمانی آن شده است و این امر ظهور بر آن دارد که منظور، بطلان کلیه عملیات شرکت اعم از عملیات یکماهه اول و پس از آن می‌باشد ثالثاً برخی عملیات شرکت پس از گذشت یکماه مهلت قانونی ثبت شرکت، ادامه همان عملیات یکماهه اول است فلذا شایسته نیست که بخشی از عملیات نسبت به موضوع و فی‌المثل قرارداد معینی که ناظر به دوره يك ماهه اول است صحیح تلقی و بقیه عملیات باطل گردد.

قابل ذکر است این ضمانت اجرایی در خصوص آن دسته از شرکت‌هایی که شروع عملیات و فعالیت آنان منوط و موکول به ثبت است موضوعیت پیدا نمی‌کند.

از سوی دیگر شرکاء شرکت ثبت نشده نمی‌توانند این بطلان را در مقابل اشخاص

۱- محمدعلی عبادی، منبع پیشین، ص ۲۰۸.

۲- منظور از قابلیت ابطال نه بطلان به معنای مطلق و نه فسخ می‌باشد بلکه اصطلاحی است که بطلان نسبی مذکور در حقوق فرانسه نزدیک بوده و با عقد غیرنافذ در حقوق ایران مشابهت‌هایی دارد.

ثالثی که با آنها معامله کرده اند عذر قرار داده و به آن استناد کنند.

نتیجه

بنظر می‌رسد هیچ یک از ضمانت‌اجراهایی یاد شده مؤثر و مفید نیستند زیرا نه جزای نقدی رقم متنابهی را تشکیل می‌دهد تا مدیران را وادار به ثبت شرکت در مهلت قانونی سازد و نه مدعی‌العموم از شرکت‌های ثبت نشده اطلاع می‌یابد تا تقاضای انحلال آن را بعمل آورد.

تقاضای بطلان عملیات شرکت نیز اگر چه ضمانت‌اجرای بالنسبه مؤثری است لیکن اشخاص ذینفع که معمولاً طرف قرارداد و رابطه حقوقی با چنین شرکت‌هایی هستند علی‌الاصول تمایل چندانی به ابطال عملیات ندارند گذشته از آنکه قابل استناد نبودن بطلان عملیات شرکت توسط شرکاء در مقابل اشخاصی که با آنان معامله نموده اند علی‌القاعده بایستی دو طرفه تلقی شود زیرا منطقی نیست که نسبت به عملیات خاصی شرکاء ملزم باشند در حالی که اشخاص طرف قرارداد با چنین شرکتی بتوانند بطلان عملیات را تقاضا کنند.^۱

بنابراین ضروری است که قانونگذار ضمانت‌اجرای مهم و مؤثرتری را پیش‌بینی نماید و از جمله با قرار دادن جرائم مالی و جزای نقدی متعارف مدیران را عملاً وادار به ثبت شرکت نماید همچنین حکم به جبران خسارت

۱- در معامله مکره چنین حالتی مشاهده می‌شود که به موجب آن هر چند مکره حق رد معامله غیرنافذ را دارد لیکن طرف مقابل که با اراده سالم معامله نموده چنین حقی را فاقد است.

اشخاص متضرر به نحو تضامنی توسط مدیران می‌تواند راه‌حل موثری باشد اگر چه به موجب قواعد کلی مسئولیت مدنی عدم ثبت شرکت به عنوان تخلف از يك الزام قانونی با جمع سایر شرایط قانونی می‌تواند موجب مسئولیت مدنی و لزوم جبران خسارت شود اما منصوص نمودن ضمانت اجرایی عدم ثبت شرکت به پرداخت جزای نقدی و انحلال شرکت امکان استفاده از چنین شیوه‌ای را عملاً مشکل می‌سازد.

بخش سوم - حق‌الثبت شرکت

۱- میزان حق‌الثبت

میزان حق‌الثبت شرکت‌های تجاری در قوانین و مقررات متعددی در مقاطع زمانی زمانی مختلف مورد تصویب قرار گرفته اما آخرین مصوبات قانونی در این خصوص تبصره ۷۷ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ و بند ج ماده يك قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۷۳/۱۲/۲۸ و نیز آیین‌نامه اجرایی «قانون اصلاح تبصره ۵۶ قانون بودجه اصلاحی سال ۱۳۵۲ و بودجه ۱۳۵۳ مصوب ۱۳۶۵/۹/۱۸ مجلس شورای اسلامی و مبالغ قابل دریافت به مأخذ يك بابت پرداخت حقوق دولتی مندرج در قوانین» که در تاریخ ۱۳۶۷/۴/۱۶ تصویب شده می‌باشد.

به موجب تبصره ۷۷ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ حق‌الثبت شرکت‌ها بر اساس میزان سرمایه محاسبه شده و سپس بر اساس بند ج ماده يك قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ معادل ۵۰٪ به میزان حق‌الثبت مذکور در قانون سابق اضافه شده است.

هم چنین حق‌الثبت خود شرکت های بیمه که به موجب قانون حق‌الثبت شرکت های بیمه مصوب ۱۳۱۰/۹/۶، سه هزار ریال طلا در نظر گرفته شده برابر آیین‌نامه مذکور مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۶ به مبلغ -/۰۰۰/۳۰۰ ریال تغییر یافته است.

حق‌الثبت شرکت های خارجی نیز به همان میزانی است که برای شرکت های داخلی مقرر شده و به نسبت اصل سرمایه تعهد شده شرکت خارجی احتساب می‌گردد.^۱

به نظر می‌رسد که میزان سرمایه ثبت شده شرکت های داخلی که رقم بسیار کمتری را شامل می‌شود سبب می‌گردد تا حق‌الثبت نیز به همان نسبت کاهش یابد به عنوان مثال شرکت سهامی خاص در زمان تشکیل نیازمند سرمایه حداقل یک میلیون ریال می‌باشد که بر اساس آن حق‌الثبت تعیین می‌گردد. بعداً نیز که شرکت گسترش یافته و بر سرمایه آن افزوده می‌شود غالباً نسبت به افزایش سرمایه و ثبت آن اقدام نمی‌شود بنابراین شایسته است که سرمایه لازم برای تشکیل شرکت در قانون مورد تجدید نظر قرار گیرد تا اشخاص با پرداخت حق‌الثبت جزئی نتوانند به ثبت شرکت و عملیات کلاهبردارانه اقدام نمایند.

نکته دیگر آنکه تفاوت قائل شدن بین حق‌الثبت شرکت های بیمه با سایر شرکت‌های تجارتي ضرورتی نداشته و یکسان نمودن قواعد مربوطه باعث سهولت کار است.

۱- دکتر حسن ستوده تهرانی، مرجع پیشین، ص ۳۷۳.

۲- معافیت از حق‌الثبت شرکت

پاره‌ای از شرکت‌ها به موجب قوانین خاص از پرداخت حق‌الثبت معاف می‌باشند این شرکت‌ها غالباً از جمله شرکت‌های دولتی هستند که از حمایت‌های قانونی برخوردار می‌شوند چنین حمایتی نه ضرورت دارد و نه منطقی است. شرکت‌های دولتی که از سودآوری بالایی برخوردارند براحتمی قادر به پرداخت حق‌الثبت خواهند بود از طرفی اگر منظور قانونگذار حمایت از شرکت‌های دولتی است بایستی چنین حمایتی فراگیر و همه‌جانبه باشد و کلیه شرکت‌های دولتی را از پرداخت حق‌الثبت معاف نماید در حالی که قانونگذار فقط در موارد خاص چنین معافیت‌هایی را پیش‌بینی نموده است.

به عنوان نمونه شرکت‌های سهامی زراعی به موجب ماده ۱۱ قانون تشکیل شرکت‌های سهامی زراعی مصوب ۱۳۵۲/۲/۹ و شرکت‌های موضوع قانون الحاق یک تبصره به ماده ۱۰ و چهار تبصره به ماده ۱۲ قانون اجرای برنامه نوسازی عباس‌آباد مصوب ۱۳۵۴/۳/۶ به موجب تبصره ۱ بند ب از پرداخت حق‌الثبت معاف هستند.

همچنین صندوق مشترک شهرداری‌ها که به صورت شرکت سهامی برابر قانون تشکیل صندوق مشترک شهرداری‌ها مصوب ۱۳۵۴/۳/۴ تشکیل شده‌اند به موجب ماده ۲۷ همان قانون از پرداخت حق‌الثبت معاف هستند.

ماده ۱۰ قانون تشکیل شرکت پست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۶۶/۸/۲۱ نیز معافیت شرکت‌های موضوع قانون مزبور را از پرداخت حق‌الثبت پیش‌بینی نموده است بنظر می‌رسد

شرکت های دولتی که دارای ردیف بودجه ای نبوده و از سرمایه درگرددش خود هزینه های خود را تأمین می نمایند نیاز به چنین حمایتی ندارند و اصلح است که کلیه شرکت ها اعم از دولتی یا غیردولتی حق الثبت مقرر را پرداخت نمایند و یا حداقل معافیت از حق الثبت شامل کلیه شرکت های دولتی باشد.

نتیجه بحث- پیشنهادات اصلاحی

۱- تصویب قانونی جدید با عنوان قانون ثبت شرکت ها که در برگیرنده مقررات کلی راجع به ثبت شرکت های داخلی و خارجی باشد ضروری بنظر می رسد به ویژه با توجه به اصل ۸۱ قانون اساسی و مباحثی که در حوزه فعالیت شرکت های خارجی وجود دارد تعیین جایگاه و نحوه فعالیت شرکت های خارجی در جلب سرمایه های خارجی بسیار مؤثر است.

آئین نامه قانون مربوطه علی القاعده بایستی به مسائل اجرائی و شکلی قانون مزبور پردازد از جمله مدارك لازم جهت ثبت شرکت و میزان حق الثبت شرکت را تعیین نماید.

کلیه قوانین و مقررات متفرقه ملغی اعلام گردیده تا برای اهل فن و مجریان امر اجرای قانون به سهولت امکان پذیر باشد.

۲- در قانون ثبت شرکت ها ثبت شرکت به عنوان عامل ایجاد شخصیت حقوقی معرفی شود و قبل از آن شرکتی به عنوان شخص حقوقی به رسمیت شناخته نشود این امر باعث می شود تا شرکای شرکت قبل از ثبت، برای شرکت شخصیت حقوقی جداگانه قائل نشده و بلا فاصله مجبور به ثبت شرکت شوند.

- ۳- هر گونه فعالیت و اقدام عملی در راستای موضوع شرکت باید منوط به ثبت شرکت شود تصریح به این امر در قانون ثبت شرکت ها خالی از فایده نیست.
- ۴- از آنجایی که بین تشکیل شرکت و ثبت آن مدت زمانی فاصله ایجاد می‌شود یک مهلت معقول برای ثبت شرکت در نظر گرفته شود و ضمانت اجرایی آن نیز صریحاً مشخص شود.
- ۵- یکی از اقسام ضمانت اجراهای موثر این است که مدیران شرکتی که در صدد تأسیس و ثبت آن هستند در مقابل اشخاص ذینفع و ثالث مسئولیت تضامنی داشته باشند نه آنکه شرکت تضامنی محسوب شود. این امر سبب می‌شود که مدیران شرکت برای رفع مسئولیت تضامنی خود بلافاصله نسبت به ثبت شرکت اقدام نمایند.
- ۶- بطلان شرکت: شرکت نامه‌ای که قبل از ثبت شرکت بین شرکاء تنظیم شده به هنگام تخلف مدیران از ثبت شرکت در مهلت قانونی باطل تلقی گردد این امر سبب می‌شود که عدم ثبت شرکت در مهلت مقرر، بخودی خود باعث بطلان شرکت نامه شده و شرکاء دیگر نتوانند به آن استناد نمایند.
- ۷- جرایم و مجازات های مالی علیه مدیران شرکت ثبت نشده افزایش یافته و مدیران بطور تضامنی مسئول پرداخت آن تلقی شوند.
- ۸- تصریح به جبران خسارت اشخاصی که از عدم ثبت شرکت متحمل زیان شده‌اند ضمانت اجرایی موثری برای ثبت شرکت ها است.
- ۹- حق‌الثبت شرکت های تجارتي بدون توجه موضوع فعالیت آنان تعیین شود و به عنوان نمونه تفاوتی میان شرکت هایی که فعالیت آنان بیمه و بیمه‌گری است با سایر شرکت ها لزومی ندارد.

۱۰- معافیت از پرداخت حق‌الثبت یا برای کلیه شرکت‌های دولتی در نظر گرفته شود یا استثنائات موجود در این زمینه حذف شود.

۱۱- مقررات پراکنده در ارتباط با ثبت شرکت‌های داخلی و خارجی جمع‌آوری و به صورت یک قانون مستقل و واحد ارائه شود به عنوان نمونه قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی که به موجب ماده واحده مصوب ۷۶/۸/۲۱ مقرر داشته که ثبت شرکت‌های خارجی که در کشور محل ثبت خود قانونی شناخته می‌شوند مشروط به عمل متقابل از سوی کشور متبوع می‌توانند در چهارچوب قوانین و مقررات کشور به ثبت شعبه یا نمایندگی خود اقدام کنند. جمع‌آوری این قبیل قوانین پراکنده از هر حیث مفید و سازنده است.